

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

SZERKESZTŐSÉG,

hova a lap szellemi részét illető
minden küldemény intézendő:
Füvészkert-utca 1079.

Megjelen hetenként egyszer, szombaton, egy íven.

Előfizetési ár egész évre 5 frt. félévre 2 frt. 50 kr. Hirdetések
díja: 100 szóig 1 frt; 200 szóig 2 frt; a másodszori hirdetésnél
100 szóig 80 kr; harmadiknál 70 kr.
Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.

KIADÓ HIVATAL,

hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó
minden küldemény intézendő:
Főiskola, háznagyi hivatal.

Éljen a király!

„Látjátok-e, a kit választott az Ur, hogy nincsen ő hozzá hasonló az egész nép között!”
Sámuelnek, a Saul királyt fölkenő nagy prófétának szavai ezek, melyekre az egész nép felkiálta, és
mondá: „Éljen a király!”

E kiáltás hangzott sok ezerek ajkáról városunkban e hó tizenkettedik napján, mikor
láttuk a mi királyunkat, kihez nincsen közöttünk hasonló.

Eljött ő ide, itt volt ő köztünk, királyi hatalmának fényétől környezve, népe szeretetének
őszinte nyilatkozataitól körülsugározva.

Eljött s elfogadván hódolatunkat, kegyelmes szavakkal viszonzá hozzá intézett alattvalói
üdvözlésünket.

Fényes lobogódíszben ékeskedett e napon városunk. Vén főiskolánk is ifjúi színt öltött
azon való nagy örömeben, hogy hazánk koronás királya, a mi fölkent fejedelmünk legmagasabb
látogatásával szerencsétlété.

Ugy illett a legfőbb földi hatalom képviselőjének fönséges megjelenéséhez az üde ifjúság
őszinte örömrivalgása! Oly nemesen fönséges volt a tudomány hódolata a király előtt, *kinek szíve
az Urnak kezében vagyon.*

Közöttünk volt a király, ki alkotmányos hűséggel uralkodván népei fölött, alázatos tud
lenni a mennyei Király előtt, ki, mert *bizik az Urban, azért meg nem hanyallik.*

Hallottuk a mi királyunk szavait, melyekben elismerését fejezte ki hitfelekezetünk iránt.
Hálás örömtől dobbant meg szívünk, a mint a trón magaslatán álló férfiútól hallottuk a kegyelem-
nek szavait. És soha nem feledjük azt a meleg érdeklődést, melylyel küldöttségünk tagjaitól az
egyházi ügyek felől, és a főiskolában az egyes tanszakok belügyeiről kérdezősködött.

Mélyen be van vésve emlénkbe felséges királyunknak dicsőséges alakja és minden
kegyelmes szava. Végtelenül finom nyájassága mindenkit elragadott. És ha Pál apostol azt a tanítást
adta olvasóinak: „*Legyenek imádságok a királyokért*”, — vegyük ajkainkra a zoltáríró Dávidnak
szavait s imádkozzuk buzgószóval: „*Isten, a király életének esztendeit szaporítsad meg,
és az ő esztendei legyenek mint sok nemzetiségnek esztendei*”.

Városunk és ebben főiskolánk történetének könyvei ismét egy fényes lappal gazdagodtak.
Őrizzük meg e szép napnak emlékezetét. Hódoló tisztelettel, alattvalói hűséggel fogadtuk a király
legmagasabb megjelenését. Zengő éljenzés hangzott mindenfelé előtte s utána. Szívől jött az a
kiáltás mindnyájunk ajkára. Szívől is óhajtjuk: *Isten tartsad, Isten védjed, Isten áldjad jó királyunkat!*

Éljen a király!

A királyfogadás részleteiről a következő leírást adhatjuk:

Már hetekkel ezelőtt megindult városunkban a munka, hogy a fogadás a külsőségekben is megfelelően azon tiszteletnek és szeretetnek, melylyel e nagy magyar város a legelső magyar ember, a királyt iránt viseltetik. Minden nappal szebb és szebb lett a város azon utcáinak képe, melyeken a királyi menet átvonult.

A vasúti indóház, gazdag lobogó díszben, Magyarország, Debreczen város, Hajdúmegye széneibe öltöztetve, impozáns képet nyújtott. A vasúttól a piacon és a Nagy-Péterfia-utcán át ki a gözmalom előtt a méntelepig, s ismét ki a nagyerdőig zászlókkal gazdagon díszített árbocok állanak, a Csanak-ház, valamint a gözmalom, a méntelep előtt és a nagyerdő bejáratánál hódoló feliratokkal ellátott diadaloszlopok hirdették azt a nagy örömet, melylyel városunk népe szeretett királyunkat fogadá. A városházából kiköltözött minden hivatal s az egész nagy épület átalakított Ó Felsége s kísérete méltó elfogadására. Az egyes házak zászlókkal, szőnyegekkel, lombfüzerekkel ékesítették föl, és a királyi út mentén, a hol csak lehetett, tribune-ök emeltettek. A főiskola is ünnepi díszbe öltözött. Nyugoti kapubejárata zöld lombfüzérrel díszítve várta a királyt, kit az északi részen levő díszteremben fogadott az egyházkerület és a főiskola együttes küldöttsége. A lépcső-följártat itt is lombfüzerekkel volt ékítve s szőnyeg volt elterítve mindenütt, a merre csak az épület falain belől Ó Felségének léptei vezettek. Előző napon már nem tartattak előadások a főiskolában s udvarán többször fölállított előzetesen is az ifjúság, hogy a király jövetele idején elkerültessek ott minden tolongás, minden zaj, egyszóval hogy a nagy órában minden ékesen és szép renddel folyjanak. A tanárkarok közös gyűlése a maga hatáskörében elintézte a fogadtatásnak minden apró részletét s élénk várakozással tekintett a magas látogatás elé. Azt óhajta nevezetesen, hogy a fogadtatás semmivel ne álljon utána Ó Felsége, 1852. jun. 17-én tett első legmagasabb látogatása alkalmával kimutatott fogadtatásának, a mikor a főiskolai anyakönyvtárban felállított emléktábla latin szavai szerint „a Felséges Ur, Császár és Király... a debreczeni házi isteneket és a Musáknak ezen ide épített, vallásos kegyeletől szent lakhelyét — a tudomány és műveltség iránt gyenge elmének örök intő példa — személyes és szívélyes leereszkedésével boldogította.”

Fölvirradván a nagy nap, f. hó 12-ika, az előző napokon ezerével begyűlt nagy vidéki és a városi közönség már 6 órakor kezdte elfoglalni a főutcát, s mire Ó Felsége érkezésének kitűzött ideje, a reggeli 8 óra elérkezék, ezer és sok ezer emberből álló roppant néptömeg tolongott az utca két oldalán, míg maga az utca közepe teljesen tisztán állott az emberekől. Előző éjszaka szép esős esett, mely teljesen elverte az utcák porát s így a királyfogadásnak minden kedvezett. Reggeli 8 órakor megkondultak a város összes templomaiban levő harangok, a mi azt jelenté, hogy Ó Felsége Székelyhid felől, hol most a nagy hadgyakorlatok meg szemlélése végett időzik, városunkba érkezett. Feszült, felvont, csaknem ideges várakozásban volt az óriási tömeg minden egyes tagja, s csodálatosan szép volt, minden ember megjegyezte, hogy a nap, mely addig borongó felhők ölén rejtőzött, a király megjelentére egyszerre vidám sugarakban, meleg fényben tűnt elő. A vasúti indóháznál Hajdúvármegye és Debreczen város főispánja, Gr. Degenfeld József üdvözlé Ó Felségét, elmondván, hogy azon 33 esztendő óta, mikor utóljára 1857-ben

Ó Felsége városunkat legmagasabb látogatásában kegyelmesen részesíté, sok minden megváltozott a városban, de egy, a királyi Felség és az uralkodó ház iránti hűség és hódolatteljes ragaszkodás változatlanul megmaradt e város népei szívében. Ó Felsége kegyelmesen fogadván a hozzá intézett üdvözlő szöveget s arra messze hallható hangon szívélyesen válaszolván, némelyeket megszólítással tüntetett ki. Itt is bebizonyult, mily hatalmas emlékezőtehetsége van a mi felséges uralkodónknak. Meglátván nevezetesen Kiss Áron esperes urat, ki főtitiszteletű püspök urat helyettesíté ez ünnepélyeken, azonnal megjegyezte, hogy emlékezik arczára, mire az esperes úr azt válaszolá, hogy igenis, 1857-ben is itt állott Ó Felsége előtt a hódoló küldöttség tagjaként. A bevonulás rendkívüli fénynyel történt. Elöl két bandérium jött, a polgári osztály és az urak bandériuma, mindenik 24—24 taggal. A polgári bandérium tagjai egyszerű fekete magyarba voltak öltözve, az úri bandérium tagjain pedig meggyász posztó nadrág, kék selyem atilla sárga sujtással, piros bársony mente, ugyanilyen színű süveg és sárga esizma volt, a lótakarók pedig kék színűek voltak. Ez utóbbit látva, régen letűnt idők harcziás lovagalakjai, deli ifjú hősök, kaczagányos vitézek képei merültek föl lelki szemünk előtt. A bandériumok után egy kocsiban a már nevezett főispán s Debreczen város polgármestere Simonffy Imre urak ültek. E kocsit után jött a város híres ötös fogata, melyben a koronás vendég s az ő balján Magyarország miniszterelnöke, Gr. Szápáry Gyula ültek. Következő kocsikon Br. Orczy Béla Ó Felsége személye körüli miniszter, s Péchy Tamás, országgyűlési elnök foglaltak helyet, azután jöttek rendkívüli nagyszámú kocsikon fényes díszmagyar ruhákba öltözött urak, különböző felekezeti papok, lelkészek, a küldöttségek tagjai, a fényes ruhákba öltözött udvari méltóságok és tiszttek. Képzeljük e menetet üdviválgó tömegek zárt sorai által körülvéve, lengő zászlók között tavonulva, harangzúgástól kísérvé: bizony olyan kép volt ez, melyet egyhamar senkisé fog elfelejteni közülünk.

Megérkezvén a menet a városházához, a lépcső följártnál a város polgármestere üdvözlé Ó Felségét igen találó s szemelláthatólag a Felségre is igen jó hatást tett szavakban.

Igen fölemelő volt, hogy Ó Felsége, meg akarván köszönni népe szívből fakadt hódolatát, a városháza lépcső-följártnál visszafordulva kijött az épület elé, s katonásan köszönvén az éljenző tömegnek, a bandériumok vezetőivel, Bészler Lajos városi tanácsnokkal és Polgári Bálinttal szóba állott, velök beszélgetett s kezet is fogott.

Némi pihenés után a tisztelgő küldöttségek fogadtatása következett. Először a debreczeni r. kath. egyház és kegyesrendi gymnasium, azután a hajdú- és szabolcsmegyei gör. kath. papság küldöttségét fogadta a Felség. Majd a tiszántúli ev. ref. egyházkerület, a debreczeni főiskola és a debreczeni ev. ref. egyháznak mintegy 120 tagból álló nagy küldöttsége bocsáttatott a Felség elé.

Kiss Áron esperes úr tisztelgő beszéde következőleg hangzott:

*Felséges Császár és Apostoli Király,
Legkegyelmesebb Urunk!*

Mi, az evangéliom szerint reformált magyar keresztyén egyház legnagyobb tiszántúli kerületének, valamint az egyházkerület helybeli hármass főiskolájának és a debreczeni evangéliom szerint reformált egyháznak előjárói, leghívebb alattvalói mély

hódolatunk bemutatására jelentünk meg császári és királyi Felséged legmagasabb színe előtt, itt e mi központi városunkban, hol most tizedére, a Felséged soha meg sem hálálható bizalmával megtisztelt zsinatunk azokat az alkotmányozó törvényeket hozta, melyeken a Felséged, mint első egyházi törvényszentesítő koronás magyar király nagy neve tündöklék.

Felséges Urunk! mi hálás szívvel, fiúi bizodalommal könyörgünk a mindeneket alkotó és megtartó Istenhez, „ki által uralkodnak a királyok, ki azokat erősekké és győzedelmesekké teszi,“ ki nekünk is Felségedet adta, hogy védje és áldja meg felséges királyunkat s egész császári és királyi házat, áldja meg bennök hazánkat földi, égi minden áldásaival.

Mi hálás szívvel s alattvalói bizodalommal esedezünk Felségedhez, kinek vallásos és alkotmányos érületét, népboldogító lelkületét kezdettől fogva hálásan tapasztaltuk, hogy védje és áldja meg, Isten után, e mi hazánkat, oltalmazza meg ezt minden külső és belső ellenségei ellen, órja meg, fejleszse e magyar hazában lelki és polgári szabadságunk legdrágább szellemi kincseit, virágoztassa fel szellem-erkölcsi és polgári jólétünket!

És minket, mint tántaríthatatlan hű alattvalóit, kik megtanultuk és tanítjuk, hogy a királynak engedelmességgel és tisztelettel tartozunk, kiknek a királyok Királyán és saját királyunkon, mint az ő helytartóján és ez édes hazán kívül, nincs hova fordulnunk, nincsen kire tekintenünk, kik itt e haza földén, Isten és a Felséged kormánya alatt élni halni hivatva vagyunk, kik egyházi, polgári és alattvalói hármasságunk szent oltárára szerény áldozatunkat meghozni mindenkor készek vagyunk és leszünk: tartson meg Felséged atyai legmagasabb kegyében továbbra is.

Boldogítsa, tartsa meg Isten felséges Királyunkat sokáig! tartsa meg Isten Felséged császári és királyi házat, tartsa és áldja meg összbirodalmát mind az idők végeig!!!!

E beszédre a Felség következőleg válaszolt:

„Tudva, mily tekintélyes helyet foglal el a hely. hitvallású ev. egyház e helyen és vidékén, s meg lévén győződve, hogy annak hívei nemcsak lelkes hazafiak, hanem egyezersmind a trónhoz és személyemhez is hű ragaszkodással viseltetnek, különös tetszéssel s őszinte köszönettel fogadom hódoló üdvözlésüket.

Legyenek meggyőződve, hogy egyházi életük fejlődését meleg rokonszenvvel kísérem és hogy azt ezentúl is mindenkor oltalmazni fogom.“

A Felség szavaira zengő éljenzés riadt föl, mely után Uralkodónk megszólítással tisztelte meg a küldöttség vezetőjét, több esperes és gondnok urat, a főiskola díszmagyar ruhába öltözött akadémiai igazgatóját, a főgymn. és a tanítóképezdei igazgatókat és néhány tanárt, szívélyes leereszkedéssel kérdészködvén tőlök az egyház és az iskola ügyei felől.

Elbocsáttatván küldöttségünk, az ág. hitvallásúak P é c h y Tamás által vezetett, majd a helyi izraelita hitközségek küldöttségeit fogadta a Felség. Ezután jött a nem egyházi jellemű küldöttségek fogadtatása. Mindezekről azonban idő hiányában mi ezúttal nem emlékezhetünk meg részletesebben. Jövő héten még úgy is vissza kell térnünk e tárgyra. Akkor közöljük a többi egyházi küldöttségek beszédeit és az azokra adott királyi válaszokat is.

Tizenkét óra tájban roppant néptömeg tolongott a főiskola körül, hova ezen időre lett bejelentve Ő Felségének látogatása. A kollégium udvarán már több mint egy órával azelőtt rendben felállított az egész főiskolai ifjúság. A nyugati oldalon az első, a keleti oldalon az első és második emelet

folyosóit és több ablakot a hölgyközönség foglalta el. Az egyházkerület különböző vidékeiről bejött egyházi, és világi férfiak, s a teljes főiskolai tanárkar a díszteremben foglaltak helyet. A főiskola nyugati főbejáratánál a három igazgató, Dr. Karsa István, Tüdös János és Joó István, továbbá Tóth Sámuel és Csiky Lajos várták a királyi felséget, ki is fényes kíséretével félegy óra után érkezett a főiskolához. Nevezett tanárokat a főispán úr bemutatta a Felségnek, ki aztán Dr. Karsa István akadémiai igazgató vezetése mellett megindult az épület bensejébe. Ifjaink valóban nagyon szépen viselték magukat. Zengő éljen kiáltással, mely többször megújult, de soha kiabálással nem fajult, fogadták a legmagasabb vendégeit. Uralkodónk megállván a két oldalt elhelyezett ifjúság körében, szemmel láthatólag meg volt lepette ennek nagy száma által; kérdezte, hogy mindnyájan ezen egy intézetben tanulnak-e ezen ifjak; kérdészködvén az egyes tanszakok növendékeinek száma felől. Az udvarról fölhaladt a díszterembe, melynek ajtajánál Kiss Áron esperes úr fogadta egy-két rövid hódoló szóval a királyi vendéget, s belépvén vele a terembe, bemutatta neki a főiskolai tanárok nagy csoportját és az egyházkerületi küldöttséget. „Szép terem,“ — jegyzé meg Ő Felsége. „Itt tartottuk, felséges Uram, a legutolsó zsinatot,“ — mondá a királynak Kiss Áron esperes úr, mit Ő Felsége helyeslőleg vett tudomásul. Ezután a díszterem egyik karzatán levő énekkar gyönyörű praecisitással elénekelt a Kölcsey himnuszát. Hallottuk, hogy a szép éneklést a magas kíséret több tagja igen élénk dícséretben részesíté s jegyezze föl a főiskolai énekkar jegyzőkönyvének egyik lapjára ama legmagasabb ajakról jövő dícséretet, melylyel a koronás király szerencsétlété saját hallomásunk szerint énekkarunkat, midőn ezt mondá a himnus első és egyetlen előadott strophájának elzengése után: „szép, szép, nagyon szépen énekelnek.“ Fölemelő lehetett ifjainkra nézve, mikor az énekrész bevégezése után Ő Felsége meghajtá fejét az énekkar előtt.

A díszteremből az állattani muzeumba ment Ő Felsége, hol őt Orosz István tanár fogadta Inuen rövid szemle után az ásványtani muzeumba ment át. Itt Kovács János tanár kalauzolta Ő Felségét. Ezen muzeumban tett királyi látogatásról a nevezett tanár úr kértünkre a következő értesítést küldte be hozzánk:

„Főispán úr bemutatott: Kovács János tanár, a muzeum felügyelője. Ő Felsége a kirakott ásványokat meglátva kérdé: „Ön ásványtant tanít?“ Ásványtant is Felséges uram, de a természetrajznak többi ágait is. Akkor a szekrényeken elhelyezett négy remek ásatag koponyát megpillantva, azt kérdé szinte meglepetve: „Honnan valók ezek?“ Ezek mind alföldiek Felséges uram, kivévén a Barlangi ősmérvét, mely Biharmegyéből a pecserei barlangból való. „Hát ezek,“ kérdé a Rhinoceros tichorinos kaponyájára mutatva. Ez a Tisza medrétől való, mint szinte amaz Ős-Tulok (Bos primigenius) kaponyája is. Ez pedig mellette egy Bölény-Tulok (Bos Urus) kaponya, melyet legújabb Tisza-Nagyrevvől kaptunk, ott halászták ki a Tiszából. Most kapták? kérdé Gróf Szapáry miniszterelnök. Még 1880-ban — mondám — csakhog ez a többi közt a legújabb ajándék. Ekkor Ő Felsége mind a két kaponyának remek szarvesapjait vizsgálgatva: Úgy-e ezek már nem élő állatok? Az Ős-Tulok már kihalt Felséges uram, de még Caesar korában élt. A Bölény még most nem halt ki, de ez is közel áll a kihaláshoz. Úgy — mondá Ő Felsége — ez hát a Bölény. Még egy perczig nézegette a Ős-Tulok kaponyát.

Remek, mondá, s tovább ment. De már az üveg-harang alatt kitett kabai meteorok nem ragadta meg figyelmét, elhaladt mellette. Csak a miniszterelnök kérdezősködött felőle.

Az ásványtani muzeumból a physikai szertárba ment Ő Felsége, hol őt Kiss József tanár fogadta s mutatta meg neki a szépen rendezett szertár egyes kiválóbb darabjait. Végre egy óra felé a főiskolai anyakönyvtárt látogatta meg, a hol pedig Géresi Kálmán tanár fogadta és kalauzolta, kihez, valamint a kíséretében levő akadémiai igazgatóhoz és Kiss Áron esperes úrhoz több kérdést intézett először is a könyvek számára vonatkozólag. Itt feltűnt Ő Felsége előtt a sok arckép, melyekről megmondták neki, hogy azok a kollégium jóltevőinek és nevesebb régi tanárainak arcképei. Megmutatták az uralkodó család több tagjának ott levő arcképét, melyekről maga mondta el, hogy azok melyik elődjét ábrázolják. Némi megilletődéssel szemlélte saját ifjúkori arcképét s midőn Kiss Áron esperes úr fölhívta magas figyelmét azon kőtablára, melyen 1852-ik évi látogatásának emléke van följegyezve, mosolyogva jegyzé meg a királyi Felség: „bizony annak már idestova negyven esztendeje!” Könyvtárnok kérdést intézvén Gróf Szapáry miniszterelnökhöz, hogy felkérhető-e Ő Felsége nevének sajátkezű beírására, ennek igenlő feleletére felkérte Ő Felségét, hogy az ezen célra újonnan készített Emlékkönyv első díszlapjára nevét beírni kegyeskedjék. Ő Felsége a kérésnek azonnal és szívesen eleget tett. Az arany tollat, melylyel a beírás történt, meg fogja őrizni könyvtárunk. Ő Felsége után, a következő lapra Gróf Szapáry miniszterelnök, Bárány Orszolya Béla miniszter és Jekelfalussy Lajos min. tanácsos írták be neveiket. Ezután Ő Felsége a jelenlevőket szívesen üdvözölve és köszönetét fejezve ki, körülbelül 10 percznyi ott tartózkodás után eltávozott. Megjegyezzük, hogy a főiskolai könyvtár ez alkalomra díszesen fel volt szőnyegezve. Ezzel be is rekesztette a felséges ur főiskolánkban tett magas látogatását, lement a lépcsőkön s katonásan üdvözölvén a kíséretében ment tanárokat, az ekkorra megindult szakadó esőben, a főiskola udvarán még mindig rendben álló ifjúság zengő éljenzése között átment a szomszédságban levő gazdasági akadémiai intézetbe, hol őt Domokos Kálmán igazgató fogadta a tanárkar élén. Ez intézet folyosóját, néhány termét és főleg szertárát figyelemmel áttekintvén a Felség, innen a katonai kórházba, majd a ménlőtelepre s innen a nagyerdei népünnepélyre ment, honnan a helyi vasút egy külön vonatán tért vissza városházai szálására.

Délután 4 órakor udvari ebéd volt 60 terítéssel, melynek végeztével Ő Felsége elútagzott városunkból, kivonulása épen azon rendben és díszszel történnén, a melyet bejövetele-nél láttunk és leírtunk. . . . És az eső, mely délután sokat hullott, ekkor újra szünetelni kezdett és a királyi vendéget, városunkból elútagzásakor, szépen ragyogó napsugár üdvözölte. A harangok a kivonulás alkalmával is zúgtak.

Többször kifejezte Ő Felsége, hogy a fogadás szívélyes melegével s külső szépségeivel is nagyon meg van elégedve. Városunkra nézve is feledhetetlen e szép nap s ha Ő Felsége a vasútnál ezen szavakkal búcsúzott el a tisztelgőktől: „E napot nem fogom elfeledni!” bizony mi is hálás emlékezettel őrizzük e nagy nap drága emlékeit s kívánjuk, hogy a mi dicsőségesen uralkodó királyunkat az ég Ura még sokáig, nagyon sokáig éltesse.

Csiky Lajos.

A ref. tanítók és a zsinat.

II.

A népiskolai tantervre vonatkozó munkálat nem mozog valami széles határok között. A gyakorlati tanításnak akar kézzé járni, magasabbra vivő gerjedelme nincs. A használat mértéke alá állítja a különböző tanterveket, összehasonlítja őket és keresi bennök azon pontokat, melyeken egyeztetheők. Majd maga is ad egy u. n. egységes tantervet és azt lelkiismeretesen be is osztja. Jó dolgozat, ha az anyag is jó, melyből készítették. De ez még kérdés tárgyát képezheti. Akárhogy, bizonyítéka tanítóink szakképzettségének és bizonyítéka annak is, hogy közöttünk ezidőszerint nem igen van pedagógiai genie.

Semmiben sem vagyunk olyan hátra, mint a tanterv terén. A többi mind csak a tanügy külső oldalát képezi, azok a test, ez lenne a lélek. Lenne, mert a mi van, csak dohos levegő. Naponta ismételjük, hogy iskolai tanításunk csaknem minden ponton ellentétben áll az étellel, és e panasz jogosult a népiskola ellen is. Ez készítené még csak gyakorlati pályára. Emberré, ki földműves, emberré, ki iparos és emberré, ki egy jó részben földműveléssel foglalkozó és iparügye javítására törekvő államban fog élethivatáshoz jutni. De most a népiskola a legjobb esetben is csak az írás, olvasás és számolás mesterségének elavult primitív tanítási gépezete. Mi tudjuk, hogy az életre rosszul készít elő, szakférfaik meg tele vannak panaszszal, hogy a felsőbb tanítási intézetbe hiányos képzettséget hoznak növendékei. Pedig tanít eleget, összehasonlító vallástudományt, nyelvtant, számtani fogásokat, történetet és földrajzot, természettani és természetrajzi ismereteket, műéneklést, kertészetet és házi ipart. Sokat, de nem jól megválasztva, sokat, de feleslegesen. Növendéke a zsidó vallás alakulásával, a szent-sátorral és Zsidóország történetével vesződik, a helyett hogy nemes, vallásos gondolkozásmód alapján saját egyházának hitelveit és alkotmányát jól megismerné; nyelvtani elvont problémákkal foglalkozik, a helyett hogy írni, olvasni, fogalmazni jól megtanulna; történeti és alkotmánytani ismeretével tájékozatlan marad a községi életben is; természettudománya, természetrajza, egyéb ismeretei nem sokat járulnak ahhoz, hogy helyét a társadalomban mint földműves, mint iparos méltóan betöltse. Az a baja, mint minden egyéb oktatásunknak: a hol nem kellene, egyetemi, akadémikus. Nem a való élet alapján és nem is harmónikusan fejleszti a gyermekek testi-lelki tehetségeit. Ujra kell szervezni a tananyag leszállításával, az egészen gyakorlati átalakításával. Nyíltan kimondom, az ószövetséget, nyelvtant, mennyiségtani fogásokat egészen kihagynám a népiskola tárgyai közül. A történetet tendenciózus nemzeti szempontból tanítanám, a természettant, természetrajzot egyenesen a földművelés vagy az ipar szempontjából. Ehhez képest a gyermek legtöbb ideje a kertben, mezőn vagy a műhelyben telnék el és a jövő élethivatás lenne az oktatás alapja, a többi csak arra való, hogy a hivatására kellőleg felkészültnék az általános emberi vonásokat megadja. Jelenlegi népoktatásunk keretében a tanító úgy áll, mint a gyakorlatlan orvos ki nem próbált szereivel. Rendel, vegyít, kezel előírás szerint pontosan, de hogy a beteg meggyógyul, nem bizonyos felőle.

A tantervi előmunkálattal részemről némileg elégedetlen

vagyok; a magasra törő ambíziót, a magas idealisztikus fel-
fogást itt szerettem volna látni, nem az adminisztráció terén.

Ferenczy Gyula,
evang. reform. lelkész.

T á r c z a.

Háromszáz év.

— Károli Gáspár emléke. —

Háromszáz év! . . . Kertem falombja
Zizegve leng, suttog nekem.
A mult időt regéli, mondja,
Mely átsuhan a lelkemen.
Letűnt kornak kél fénye, árnya,
Ború, derű egymás után.
Oly változó a lét határa
Csak érdemünk örök csupán.

Háromszáz év! . . . Az alkonyóra
Szellőt hozott, szellő repül.
A multból egy — beszélni róla —
Halkan mellém, székemre ül.
Méla hangja szivembe árad.
Arról dalol szép éneket,
Ki érdemével önmagának
Szerzett örök, dicső nevet.

Háromszáz év! . . . Most gyúlt ki épen
A pásztortűz, — s libeg-lobog.
E lángban ím' alakja lép fel,
Lelkembe mit lerajzolok:
— Szemébe fény . . . arcán az ihlet,
A bibliába így merül
Szép nyelvünkön tanítva minket
El nem muló, nagy érdemül.

Háromszáz év! . . . Az enyhe légen,
Mintha zugó szél csapna át.
Az ég alján jól látni vélem
A villámok cikázata.
. . . Dördül az ég félelmet keltve,
De viharos felhőiben
A szent könyvre mutat nagy lelke,
S a szív olvassa, — s megpihen.

Háromszáz év! . . . Ragyogva reszket
Kicsiny csillag felhők közül.
Sötét az est, s a mik epeztnek,
Gond és kétség lelkemre ül. — —
— Suhogva száll le angyalszárnyon,
Hallom halkan beszélni Őt.
Hitet hintvén csillagsugáron
És áldom a nagyot, dicsőt.

Háromszáz év tünt el azóta,
Hogy bibliát adott nekünk;
Hogy a bűnnek vígasztalója
S öröm reménye van velünk.

— — Óh jer te könyv! igéd varázsa
A lelkemet hadd hassa át,
Hogy boldogan, a mennybe járva
Almodjam át az éjszakát!

Naprág, 1890. szept. 7.

S. Szabó József.

A műveltségi tusa vége Poroszországban.

(Mutatvány Balogh Ferencz f. é. szept. végén megjelenendő
művéből: „A Ker. egyháztörténelem a 18. és 19. századtan“.)

Miután az új olasz királyság s a prot. német császárság
szilárdulást vettek s a műveltségi tusa (Culturkampf) Fran-
cziaországban is kezdetét vette, Austria-Magyarország alkot-
mányos uralkodója szabadelvű politikájától pedig a pápai ha-
talom támaszt nem nyerhetett: az új és nehéz viszonyokat fel-
ismerő XIII. Leó pápa eszélyes mérséklettel más útra tért
mint előde s legelőször is a német birodalommal való viszonya
rendbehozására gondolt. Trónralépésekor Vilmos császárhoz
intézett levelében sajnálatát fejezte ki a régi jó viszony megza-
varodása felett. A császár pedig viszonzásában reményét
nyilvánította a felett, hogy a püspökök vissza fognak térni a tör-
vény iránti engedelmességre. Masella nuncius és Bismarck kö-
zötti értekezlet volt az első kísérlet a béke útja egyengetésére.

Az új vallásügyér Puttkammer (1879—1881) —
miután a pápa, a kölni érsekhez bocsátott iratában, megen-
gedhetőnek nyilvánította (1880), hogy a papok választása az ál-
lami hatósághoz bejelentessék, az első törvényjavasla-
tot terjesztette elő, mit a liberálok „kanossai javaslatoknak“
gúnyoltak, az az ultramontanoknak kimutatta, hogy a Falk-
korszakban 2148 pap lett kizárva az iskolából vallástanítás
adástól, azóta 1369 nyerte vissza alkalmaztatását s az árva
gyülekezetek száma is fogyott. E törvény, mely 1880. jul. 14.
szentesített, a kormánynak széleskörű engedélyt adott, a
májusi törvények enyhe alkalmazására, nevezetesen a helyet-
tes püspök felmenthető az eskü alól; törvényesen behelyezett
papok az árva (lelkész nélküli) egyházakban (ezeknek száma
601 volt) kiegészítőleg működhetnek, halál által megüresült püs-
pökségek betöltése lehetővé tétetett.

A pápa 1881. márcz. 22-én üdvözlét küldött a császár-
nak, 84-ik születési napja alkalmából, ezzel a közeledést erő-
síté. A trieri püspökségbe a békés hajlamu Korum, a fuldaiba
Kopp, a padernborniba Drobe rendszeresen megválasztottak
püspökök, a káptalanok a pápára bizván a választást.

Gossler vallásügyér (1881) alatt Schlözer porosz tit-
kos tanácsos által megkezdődött az alkudozás a pápai udvar-
nál való követség visszaállítására, Bismarck a birodalmi ország-
gyűlésen azt kilátásba helyezé; a porosz országgyűlés meg is
szavazta a követség költségvételét és Schlözer — előbb wa-
shingtoni követ — Rómában elfoglalta állomását (1882). Kopp
fuldai püspök pásztori levelében boldogabb napok közeledését
ígéré.

A római udvar és porosz állam közti viszonyt szabályozó
2-ik törvényjavaslat 1882. május 31. szentesített s
az 1880-iki törvényben nyert kormányi felhatalmazás 2 évre
hosszabbított meg; a „püspök cikk“, mely szerint a király
a letett püspököknek megkegyelmezhet, elfogadtatott; a pa-
pok tudományos vizsgálója oda módosított, hogy az érettségi
vizsga letétele után német egyetemeken 3 évi hallgatás felté-

tele mellett, a papjelöltek állami vizsgára nem köteleztetnek, — e pont nagy meglepetést keltett, mert a prot. papjelöltek is hasonló kedvezményt nyertek; a kormány külföldieket, kivételesen, az egyetemek látogatásától felmenthet.

Henrik porosz királyi herceg Rómában létele alatt látogatást tett a pápánál, mit eddig egy porosz királyi herceg sem tett; Herzog Róbert († 1886) — berlini prépost — boroszlói herceg püspökké választott 1882; az osnabrücki új püspök Hönig beigtatásakor szokatlanul közeledő nyilatkozatot tett „mi a protestánsokkal ugyanazon keresztséget, a Jézus Krisztusba, Isten igaz fiába való ugyanazon hitet s ugyanazon célt, t. i. a lelkek üdvét valljuk“.

A többszörös engesztelődés új táplálatot vőn, midőn a pápa 1882. (decz. 3.) a római követség visszaállítása alkalmával levelet irt a császárnak, a császár (decz. 23.) feleletében, melyet Bismark is alájegyezett, kölcsönös jóakarattal mellett a májusi törvények teljes átalakítását is kilátásba helyezé, a ki-nevezett papok bejelentése a kormánynál elengedhetlen fentartása mellett. Jakobini Lajos pápai bibornok, államtitkár († 1887) és Schlözer porosz követ közt folytak tovább az alkudozások. A béke óhajtottá vált.

A 3-ik törvényjavaslat, mely megengedi a mise olvasását és szentségek kiszolgáltatását utazó káplánok által oly paróchiákban is, hol rendszeren elismert pap nincs (mely indítványt 1881-ben még elvetettek), elfogadtatott s 1883. július 11-kén szentesített Mainau kastélyban, innen „Mainau-i törvény“ neve. A limburgi agg püspöknek Plum-nak a király (1883. május) megkegyelmezett (a püspök czikk első alkalmazása), Brinkmann münszteri püspöknek szinte (1884). A mainau-i törvények hatására 1443 kath. pap jelentkezett s 178 hijjával a kormány által elismertetett, A kölni érsekségre Crementz megválasztása megengedtetett, jövedelmét visszakapta, Crementz a császárt meglátogatta. Csakis a lengyel politikát üző poseni érsek visszatérése tagadtatott meg.

Spanyolország és a Német birodalom közt, a Carolina szigetek miatt felmerült kérdésben a német kormány által a békebiróság a pápára ruháztatván, — ily békeközvetítői magas tisztre r. kath. kormányok sem emelvén a pápát, e rendkívüli diplomatiái megbízatás kiváló jó hatást tett Rómában, — Leo szerencsésen megoldta azt. A porosz kormány a pápa bibornok-államtitkárát a legmagasb porosz rendjellel („feketesas“) diszité fel; a pápa pedig hizelgő levél kíséretében a gyémántos „Krisztus rend“-et küldé Bismarknak, rendkívüli megtiszteltetés ez egy protestáns részére. Egyuttal a pápa a porosz püspökökhöz intézett körlevelében a béke visszatérését csillogtatta fel. Az eddig ellenséges két hatalom közt barátságossá lett a viszony. E békés előlépésekre a 4-ik törvényjavaslattal felelt a kormány, melynek lényegére a pápai beleegyezés is előzőleg kinyeretett; Kopp fuldai püspök, — kit időközben a császár a felső ház tagjává nevezett ki, — módosításokat indítványozott; a Rómából jött kielégítő jegyzék után, Bismark is résztvett a hosszas vitában, védte a javaslatot a liberálok támadása ellen, kik az új radikal javaslat által az állam méltóságát látták kockáztatva, mondván: ő ugy nézte eleitől kezdve a májusi törvényeket, mint fegyvereket a béke biztosítására, de a melyeket nem örökre kell viselni.

Windthorst s az ultramontánok, a konservatívok, az előhaladt liberálok megszavazták a javaslatot, a császár 1886 (június) szentesíté, mint törvényt, mely a Rómával való 14 éves tiszának véget vetni van hivatva. E törvény szerint a r. kath.

egyház köteles minden pap kinevezését az államkormánynak bejelenteni s az állam főfelügyeletét a papság képzésére elismerni; az egyházi ügyek feletti állami biráskodás ellenben eltöröltetett. A pápa gróf Ledochovszkit Rómában alkalmazta, lemondatta s a megüresült gnesenposeni érsekségre a német eredetű Dindert nevezte ki.

A kath. egyháznak tett ezen széles engedmények felkeltették a prot. érzületet s Hammerstein báró, porosz alsóházi követ, támogatva a konservatívok s vallás-egyletek által, indítványt terjesztett a porosz kormány elé, hogy adjon a prot. egyháznak több cselekvési szabadságot s több javadalmat.

A műveltségi tusa megszűnése Badenben is létesült, a kormány még 1880-ban eltörölte a papjelöltek állam-vizsgáját a világi tudományokból. Az ultramontán párttól az izgatás tüzanyaga elvonatott mind itt, mind Poroszországban.

Jegyzet. A porosz királyságban (1880-iki népszámlálás) 347,509 □ kilométer területen, volt 27.279,111 lakos, 17.613,530 evangélikus, 9.205,136 r. katolikus, 96,655 más felekezetű és felekezetenküli keresztyén, 14,961 ó-lutherán, 3899 hernhuti, 13,072 mennonita, 363,790 izraelita. Németországban 1883-ban a protestáns lelkészek száma 15,700, a római katolikus papoké 13,516 volt.

A pap, a nő és a gyóntatószék.

(Mutatvány „A pap, a nő és a gyóntatószék“ cz. műből. Chiniquy atya után angolból fordította Révész Mihály.)

X. FEJEZET.

Isten kényszeríti a római katolikus egyházat a fülbegyónás irtózatosságának bevállására.

(Folytatás.)

A római theologusok — Gury, Scavani, Ligouri stb. — voltak-é valaha elég őszinték, hogy bevallják a gyónásra vonatkozó műveikben, miszerint a magasságos Isten soha nem parancsolta a nőnek, hogy alázza le és fertőztesse meg magát, se a papnak, hogy a gyarló és halandó ember füleibe oly szavakat suttogjon, melyek még az ördöghöz is méltatlanok? — Volt rá gondjuk, hogy ilyet ne mondjanak, mert ezen pillanatban minden szemérmetlen hazugságuk nyilvánvaló lenne; a fülbegyónásnak bámulatos, de gyöngé építménye pedig összemolnának, maga alá temetve építőit is. Csak szemeket kellene felnyitni a férfiaknak és nőknek, hogy belássák annak gyarlóságát és csalárdságát. Így szólhatnának: „Ha Isten megbocsáthatja a szerénység ellen elkövetett legfájdalmasabb bűneinket gyónás nélkül, bizonyára megbocsáthatja és meg is fogja bocsátani kevésbé súlyos bűneinket is; annál fogva semmi szükség, hogy meggyónjunk a papnak“.

De azok a ravasz casuisták nagyon jól tudták, hogy ily szabad nyilatkozat által csakhamar elveszíténék minden hatalmukat a katolikus népek, de különösen a nők felett, a kik által a gyónás folytán, kormányozzák a világot. Nagy súlyt helyeznek rá, hogy a tudatlanságba fojtott szellemet, a megrémült lelkiismeretet, a reszkető lelkeket zabolán tartásák. Nem csoda tehát, hogy ezek is hitelesítik és megerősítik a lateráni és tridenti határozatokat, elrendelve, hogy: „minden bűnt meg kell gyónni úgy, a mint Isten ismeri azokat“. Nem csoda, hogy minden jót és rosszat megpróbálnak, hogy legyőzzék a nőknek a gyónástól való természetes vonakodását, és hogy eltitkolják

a borzasztó veszélyeket, melyek a papokat fenyegetik a gyónás hallgatása közben.

Azonban Isten az ő véghetetlen irgalmából és az igazság érdekében kényszerítette a róm. kath. egyházat annak bevalására, hogy a fülbegyónás mily erkölcsi veszélylyel és romboló irányzattal van összekötve. Isten a maga örök tanácsában tudta, hogy a róm. katolikusok hallatlanná teszik, bármit mondjanak is az evangéliumi igazság bajnokai ezen intézmény erkölestelenítő befolyásáról; tudta, hogy gorombán és csalárdul felelnének az igazságnak hozzájuk intézett nyájas szavaira, épen mint az ószövetségi zsidók gyűlölettel és bántalommal fizettek a jó Üdvözítőnek, a ki nekik az ingyen kegyelem örvendetes hírét hozta. Tudta Isten, hogy a római szenteskedők, félrevezetve papjaik által, az igazság apostolait az ördög által megszállott hazugoknak és ámitóknak hívnák, mint a hogy Krisztust is állandóan ördögösnek, csalónak hívták s végre hamis vádlói halálra is huzolták.

Az a nagy Isten, a ki épen olyan könyörületes most is, mint akkor volt, — a szegény sötétségben sinlődő és elámitott lelkek iránt, — valódi csodát tett, hogy felnyissa a róm. katolikusok szeméit és kényszerítse őket, hogy higgyenek nekünk, mikor azt mondjuk az Ő tekintélyére, hogy a fülbegyónást a Sátán találta fel, a papok és női bűnbánók romlására. Mert a mit mi s hase mertünk volna megmondani a róm. katolikusoknak, tekintettel arra, a mi gyakran megtörténik papjaik, nejeik és leányaik közt, a gyónás alatt, vagy után, — Isten maga kényszerítette a róm. kath. egyházat, hogy leplezve elismerjen oly dolgokat, melyek csak a mi szánkából vagy pennánkból hihetetleneknek látszanának. Ugy ezen, mint más esetekben, a hitehagyott egyház akaratlanul volt Isten szószólója az ő nagy és kegyelmes céljának kivitelére.

(Folyt. köv.)

Iskolaügy.

Tanügyi szemle.*)

A bifurkált rendszerű egységes középiskola Olaszországban is számos tan- és államférfinak képezi vesszőparipáját. S mióta az 1859-iki közoktatási törvénnyel a két középiskola (classica és technikai) külön alakja megcsontosodott, azóta a gyorsan változó közokt. miniszterek majd mindenike megkísérté egyesítésöket. A tanügyi és politikai sajtó izgatásai, a közvélemény zaklatásai, egyes tanárok kalandos tervezetei folytán sarkalták e miniszterek reformtörekvéseit; a nélkül azonban, hogy idáig bármelyikök is megállapodott formát tudott volna adni az olasz középiskolának. A legutóbbi e nemű törekvés az 1888-iki törvényjavaslatban nyilvánult, mely szintén a görög nyelv facultativ tanítása által akarta célra segíteni az egységes középiskolát. — Lázás társadalmi agitáció, monstre-deputatio készíteték e lépésre Boselli minisztert, ki

*) E czímen tartott Dóczy Imre tanártársunk terjedelmesebb felolvasást a tiszántúli ref. középiskolai tanáregyesület közgyűlésén, a melyből az itt olvasható részletet közöljük. Az összefüggés érdekében annyit jegyzünk meg, hogy a megelőző részben ismertette az előadó az Európa különböző államaiban társadalmi úton megindult tanügyi mozgalmakat, a laikus egyesületeknek a középiskolák reorganisatiójára vonatkozó tervezeteit, az alábbiakban pedig a szakértő s magasabb tanügyi testületek gondolkozását tünteti fel. Szerk.

már a közoktatásügyi tárcza átvételekor programmjául tűzte ki a tanrendszer reformálását. Azonban midőn az összehívott szaktestület, az országos közoktatási tanács többsége tiltakozott a miniszter törekvése ellen, a javaslat ismét levétetett a napirendről s a középiskolai tanügy maradt tovább jelenlegi stadiumában.

A tanügyi magasabb szaktestületek ugyanis e kérdésben mindenütt ellentétben állanak a társadalom laikus véleményével, épenúgy mint hazánkban. A különbség csak az, hogy a nagy nyugati nemzetek jobban megbíznak a szakavatott véleményekben s erősebb érzéket tanúsítanak ezek megbecsülése iránt, mint a hogyan itthon tapasztaltuk a gymn. reform ügyében. Angliában bár a föntebbi években oly kiváló bölcsészek állottak a tanügyi mozgalmak élire, mint Bain és Spencer, s bár egyes programm-értekezések és röpíratok ma is hangos kifejezést adnak a reform sürgetésének: de azért középiskolai tanügye a világon a legnyugodtabb képet mutatja, mint a nagy folyam tüköre, melyet egy-két bele dobott kő még korántsem hoz hullámvásba. Németországban mint a tanügyi szakértelem tiltó szava hangzik fel a híres heidelbergi nyilatkozat, melyben a hiedelbergi tanári kar kezdeményezésére Németország első rangú tudósai és tanárai lépnek sorompóba a classicus nevelés mellett s tiltakoznak a föntebb rajzolt egyesületi agitációk ellen. S midőn e nyilatkozat a tanügyi reform kapcsolatában a mult év márczius havában a porosz képviselőházban szóba jött, maga Gossler miniszter is e nyilatkozat álláspontjáról útasította vissza úgy a class. oktatás megszorítására, mint a középiskola egységesítésére czélzó törekvéseket.

Dóczy Imre.

(Folyt. köv.)

Közügyeink.

A református tanítók országos gyűlése.

Nem ismeretlen e lapok olvasói előtt, hogy református tanítóink aug. 18—19-én a fővárosban országos gyűlést tartottak. Nem lehet ismeretlen az sem, mert hiszen majd minden lap — s elég méltánylólag — foglalkozott vele, hogy miről tanácskoztak, hogy mi volt összefüvetelük rúgója. Azért, az ismétlések lehetőleg kerülésével, olvasóink tájékoztatása céljából, a már megtörtént, rövid jelzésnél kissé részletesebben mi is ismertetjük tanítóink ez országos gyűlését.

Református tanítóink több év óta buzgólkodnak azon, hogy közös érdekeik védelme és fejlesztése céljából országos gyűlést tarthassanak. Okot szolgáltatott erre mult zsinatunknak iskoláink és tanítóink iránt tanúsított mostoha eljárása, mely megfoghatatlan szűkkeblűséggel még a közalap jótéteményéből is kizárta őket. A tanügyi sajtóban mindig hangsúlyosabbá váló panaszok végre a mult év aug. havában összehozták jobbjaikat s szervezkedtek. Kimondták, hogy 1890-ik év aug. havában országos gyűlés tartassék s ott az ismeretes bihari memorárdum alapján kijelölendő tételek tárgyalassanak. E gyűlés szervezésével 10 tagú bizottság bízott meg oly módon, hogy ez, a hazai ev. ref. jellegű tanítóegyletek küldötteivel egészítse ki magát. E bizottság feladatának derekasan meg is felelt. Május 27—28-án H.-M.-Vásárhelyen gyűlést tartott s előkészítette az augusztusi gyűlés tárgyait. E gyűlés munkála-

tát lapunkban ismertettük s egy előadói munkálatot vezércikkünkben be is mutattunk.

Igy előkészítve ült össze aug. 18—19-én a reform. tanítók országos gyűlése a fővárosban, mely tisztviselőit megválasztván, kitűzött tételeit példányszerű magatartással tárgyalta le.

Első tételük volt a zsinat elé terjesztendő emlékirat szövegének bemutatása, tárgyalása és elfogadása. (Egész terjedelmében be fogjuk mutatni olvasóinknak). Szép, lendületes irány, erőteljes logika, az aprólékossáig figyelmes megokolás jellemzik e sok tekintetben teljes igazságot tartalmazó munkálatot, mely a hódmezővásárhelyi gyűlés előmunkálatainak kivonata. Ez emlékirat foglalja magában a reform. tanítók összes óhajait, melyben feltűnő figyelemmel iskoláink beléletének intenzív fejlesztését tűzték ki célul. Kívánják erőteljes megokolással az egységes tantervet, egységes szervezetet . . . Egyházjogilag igazságos, valláserkölesi szempontból kívánatos, hogy az önkormányzat keretén belül, az eddigi szétdaraboltság be-zúntatásával — mely annyi anomáliának volt kútforrása — egységes rendszabályok irányítsák népnevelésünk cél tudatos fejlődését s biztosítsák nagyon is meglazult valláserkölesi irányát. A hithűség, az erős erkölesi érzület, mely tanítóinkat e magasztos elv követésében vezette, valóban tiszteltre méltó. Ezen elv fejleményeként óhajtják, hogy a vallásos képzés céljából iskoláinkba behozandó tankönyveket a konvent approbálja s azok közül ők szabadon választhassanak. A szakérdekek szempontjából kívánják a fokozatos képviseltesítést, fegyelmi ügyekben a bíróságokban való alkalmaztatást, önkormányzati egyházjogunknak — minek áldásaiban minden írni-olvasni tudó egyháztag részesül — reájuk is kiterjesztését s végül anyagi helyzetük javítását . . .

Nem lépnek fel merész újítással, teljesülhetlen reményeket nem táplálnak; — az izgalom, a méltatlanság érzetének láza — mely minden nemesebb eszmének sírásója — sehol nem üti fel fejét. Szerényen meghúzódnak jogos kívánságaik keretében; követelésé sehol nem fajul igazságos kívánságuk; kérnek a komoly szerénység, a méltóságos öntudat hangján. Saját énjüket sohasem állítják előtérbe, mindig az iskola, a vallás-erkölesi képzés, a hitélet, egyháziasság, vallásosság fejlesztése, ébrentartása képezik a motivumot felszólalásaikban s szülik suggestióikat. Az öntudat, önbecsület, férfias nyíltság szava mindenütt; sehol észre nem vehetők a kicsinyes önérdék, a léha becsvágy, a falánk irigység, minden nemes törekvésnek ez útonálló banditái.

Üdvözljük tanítóinkat az emberiség legmagasztosabb céljáért — vallás-erkölesi boldogságáért — küzdők harcso-raiban. A lelkeszi karral ekként összetett munka bizonyára meg fogja teremni áldásos gyümölcsét a hívők erkölesi életének fellendülésében.

Második tárgya volt gyűlésünknek a reform. tanítónő-, esetleg óvónőképezdek egyházkerületenként leendő felállításának kérdése. Ezt azonban, mint hatáskörükbe nem tartozót, levették a napirendről.

Kár volt. A mi felekezetünknek ilyen még nincs. Dunántúli testvéreink — a hithű s nemeskeblű emberbarát, László József kezdeményezése s 10,000 frtos adományával — megkezdtek ugyan egy nőnevelő intézet alapjának összehordását, a mi már szintén valami a tátongó ür mellett: de reform. egyházunk főhatóságának — szerény ítéletünk szerint — legsürgősebb feladatául kellene ismernie a nőtanító-, esetleg óvónő-

képezdek felállítását s ezek útján reorganisálni a családi nőnevelés vést hozó mostani irányát s ellensúlyozni a zárdai nevelést. Ezt ha a reform. tanítók országos gyűlése kimondja óhaj-tásként, — a mit megtehetett volna jog- és hatáskörének átlé-pése nélkül, — bizonyára jelentékeny szolgálatot tesz egyházunknak.

Harmadik tárgy volt egy állandó országos bizottság szervezése és megválasztása, melynek jog- és hatáskörét Kiss Sándor ügyes tolla rakta papírra. Ennek a bizottságnak lesz feladata az elfogadott emlékiratot illetékes helyére juttatni és újévtől kezdve a magyar reform. tanítók szakközlönyének kiadásáról és szerkesztéséről gondoskodni. Eddig ez Súlyom Antal szerkesztésében II.-Böszörményben jelent meg, újévtől kezdve szerkesztőt és kiadót cserél s a fővárosban fog megjelenni. Ez országos bizottság jelenleg 30 tagból alakítatott meg, de kiegészítheti magát az ev. ref. jellegű tanítóegyletek küldötteivel. Gyűlés végén e bizottság azonnal összeült s megválasztván tisztviselőit, megalakult. Elnökök lettek: Dr. Kiss Áron és Józsa Pál; jegyzők: Kiss Sándor és Simon Károly; pénztárnok: Súlyom Antal. Sok jó és üdvös dolgot vár e bizottságtól nem csak a magyar reform. tanítószág, de a magyar reform. egyház és iskola is.

Az örökbecsű szép gyűlés bezárása után elzengették az arcokról lesugárzó lelkesültséggel a szózat első versét s ez tette a berekesztést magasztossá. Legyen működésükön Isten áldása! Koronázza törekvésüket kívánt siker! . . .

Excelsior.

Különfélék.

Gróf Szapáry Gyula Révész Bálint püspök úrnál.

A tegnapi királylátogatás egyik kiválóan érdekes mozzanataként jegyezzük fel azon tényt, hogy Gróf Szapáry Gyula, Magyarország miniszterelnöke, ő Felsege elútazása után, esteli 7 óra tájban Gróf Degenfeld József főispán úr kíséretében látogatásával tisztelte meg főtiszteletű Révész Bálint püspök urat. A püspök úr elmondá magas vendégének, hogy nem látta őt, mióta az Apafi-sóalapítvány ügyében tisztelgett nála, s ma is hálásan emlékszik vissza azon kitüntető szívélyességre, melylyel ő Excellentiája akkor fogadta. És most, mikor ő, az ország kormányának feje látogatásával tiszteli meg a református püspököt, ez által még inkább kimutatja magasan nemes gondolkodás-módját, emelkedett lelkületét. „Azon szavak jutnak most eszembe, Kegyelmes Uram, melyekkel Zakeus fogadta a házába betért Idvezítőt: „Ma lett idvessége e háznak!“ A beszélgetés a királylátogatás ünnepélyességei felől folyt s a miniszterelnök úr elmondá, hogy ő Felsege rendkívül meg van elégedve fogadtatásának fényes és szívélyes voltával. Mint az idők egyik fölemelő szép jelét jegyeztük fel e látogatást lapunk hasábjaira.

Debreczeni főiskola. Főiskolánkban az új év f. hó 9-én, kedden nyílt meg ünnepélyes istentisztelettel, melyen jelen voltak a főiskolai teljes tanárkarokon kívül Szűcs István főgondnok, továbbá Beke Mihály és Dr. Szikszai Szabó József presbyterek. Az évet nyitó imádságot Csiky Lajos mondta.

Istenisztelet előtt a tanári gyűlésteremben Tóth Sámuel egyhker. főjegyző üdvözölte főt. püspök úr nevében a tanárkarokat, átadván a lábajja miatt szobájából ki nem jöhető főpap áldó jó kívánatait a főiskola munkásainak. Beszéde kapcsán üdvözölte a főjegyző úr a jelenlevő főgondnok urat is, ki épen most 50 esztendeje foglalta el tanári székét főiskolánkban. A főgondnok úr meghatottan köszönte meg a figyelmes megemlékezést. A tanárkarok üdvözlését pedig főtiszt. püspök úrhoz az akad. igazgató, Dr. Karsa István tolmácsolta.

A kisújszállási ev. ref. gymnasium ünnepélyes megnyitása folyó hó 8-án folyt le díszes közönség jelenlétében a ref. templomban. A „Jövel Szent Lélek Uristen“ buzgó eléneklése után Gulyás Lajos lelkész, az iskolai Igazgató Tanács elnöke mondott megható imádságot az új iskolai év megkezdése alkalmára, mely után Benő János gymn. igazgató adta elő szépen kidolgozott, eszmékben s a tanuló ifjúságnak szóló tanácsokban gazdag megnyitó beszédét, melyet egész terjedelmében közleni fogunk. Az iskolai törvények felolvasása után Gulyás Lajos lelkész tartott intő és buzdító szép beszédet a tanulókhoz s Isten áldását kérve a tanári kar működéséhez, bemutatta a közönségnek a gymnasium újonnan választott rendes tanárait: Szakács György karczagi gymn., Gross Albert soproni Laehne-féle gymn., és Bujk Béla zilahi főgymn. tanárokat. Az ezt követő ének elhangzása végezte be a szép ünnepélyt. Ugyanezen napon kezdetét vette a rendes tanítás a gymnasium újonnan berendezett tantermeiben.

Megdöböntő haláleset című ujdonságunkban közöltük mult héten Csordás Dániel m.-csáthi ev. ref. lelkész váratlanul történt elhalálását. A közlött gyászjelentésekben csak annyi állott, hogy a halált véletlen baleset okozta. E hét folyamán egy magánlevél érkezett hozzánk, melyből megtudtuk a haláleset részleteit is. Kiadjuk azt minden további kommentár nélkül, hogy megismerjék olvasóink is az Ur szöllője egy hű munkásának valóban tragikus halálát. „Augusztus vége felé, — mondja a levél, — Csáthon nagy tűz pusztított. Elhamvasztotta a városházát, onnan a toronyra csapott, mely a templommal együtt leégett, azután a két iskolára (a két paplak, a templom tövében, csudásan megmaradt). Szegény Csordást, ki roppant tevékeny és derék lelkész volt, nagyon lesújtotta az egyházat ért e csapás. Szept. 1-én, hétfőn curátorával együtt el akart menni az espereshez s onnan Miskolcra a püspökhöz, a leégett templom és iskolák ügyében. Elbúcsúzik ebéd után családjától, kocsira ülnek; egy negyedóra mulva holtan hozzák vissza. A községből kimenet a lovak kissé megbokrosodtak; a curátor, kivel együtt ültek a hátsó ülésben, előre hajolt, hogy a lovakat segítse megfékezni, a mi csakhamar sikerült is. A szegény Dani azonban ezt nem várta be; kiugrott a parasztkocsiból és azonnal halva maradt. Mikor én megérkeztem szerdán délután 2 óraker, már el volt temetve. Képzelted, mily lélekállapotban találtam a családot! Ugy láttam, hogy a közrészvét roppant nagy volt. Még a kocsisom mondta, hogy: „sírnak Csáthon most nemcsak az asszonyok, hanem a férfiak is, mert nem lesz több olyan papunk.“ Sok koszorúval árasztották el koporsóját; a zsidó lakosság koszorúja valóban pompás volt, tisztelő fölirattal. Az udvarra kitett koporsó, mely körül egy fiatal özvegy, négy kis árva, és egy egész község népe sír, és a melyre egy kormos leégett torony, mint egy megvakult óriás tekint alá az elárvult templom papjának koporsójára, kit épen az ő miatta való gond hajtott halálba... csak egyes vonások, de könnyen kiszínezhetsz belőle egy iga-

zán tragikus képet lapod számára, ha még nem kaptál tudósítást. Bár egyéb részletet bizony én, a mi ily esetben szükséges, nem tudok közölni. Nem tudom, ki volt a szónok, csak azt tudom, hogy nem a másik pap, Bodolai, ki nem volt képes kedves collegája koporsója fölött beszélni; nem tudom, mi volt a textus stb.“ A fentebbiekhez nem szükséges további színelzés, a levélíró meleg, szerető részvétellel írta a boldogultról a fentebbi sorokat. Nyúgodjék a mi drága halottunk csöndesen! Az édes emlékezet virágai lengjenek sírhantjai fölött!

A kabai tüzeset kiegészítésül hiteles forrásból vettük azon értesülésünket, hogy a Fonciére pesti biztosító Intézet, melynél a kabai ev. reform. egyház épületei is biztosítva vannak, az egyház által szenvedett kárt, nem csak minden levonás nélkül és pedig haladéktalanul a biztosított érték erejéig kifizette, hanem a nélkül, hogy ez iránt az egyház csak óhajt is fejezett volna ki, a tűznél működött más községbeli tűzoltók kivetendő költségeinek fedezésére nagy előzékenységgel 20 forintot küldött, hogy ez úton is a károsodott egyház terhelve ne legyen. Örömmel hozzuk nyilvánosságra ez elismerést érdemlő eljárást, melyért az egyház is jegyzőkönyvileg fogja megküldeni köszönetét.

Villámsujtotta torony. Tisza-Dobról írja Tóth Lajos barátunk, odaváló lelkész, f. hó 2-án kelt magánlevelében hozzánk e sorokat: „Midőn a fenti utolsó betűt írtam: egy nagy dörrenés... és tornyunkba a villám beleütött. Nyitott ablak mellett írtam s az iszonyu dőreje megrendültem. Futottam rögtön feleségem s gyermekeimhez, kiket jajveszékelve találtam. Igyekeztem megnyugtanni őket azzal, hogy hiszen megszűnt, az erdőben csapott le a villám; — midőn úgy a hogy lecsillapultak, jön a jegyző azzal a hírral, hogy a torony ég, a villám belecsapott. A hír valótlannak bizonyult, Istené legyen érte a hála, — a füstnek vélt valami: por volt, melyet az iszonyú erő a torony és templom falaiból kiszakasztott részekből idézett elő. Kárunkat meghatározni még nem lehet. A torony és templom fala több helyen erősen meg van rongálva, óránkban is esett némi kár, nagyobb harangunkkal harangozni nem lehet, mert a harangláb nagy részben szilánkokra szakadt; a harangláb tartó gerenda összetört, mondhatni kegyelem tartja harangunkat, tornyunk ajtaja is beszakadt, ajtófele bedőléshez áll közelebb, a templom belsejében vakolathullások jelzik a veszélyes vendég látogatását. Szerencse, hogy nem gyuladt meg semmi.“

Ismét tüzeset. Vámos-Atyában f. hó 7-én tűz ütött ki, mely alkalommal az ev. ref. tanítói lakház és iskola s egy kivételével minden melléképület elpusztult. Meddig tart még ez a nagy istencsapás szegény egyházunkon?!

Rövid válasz a „Debr. Prot. Lap“ 35-ik számában megjelent „Nyilatkozat“-ra. E cím alatt nt. Bencsik István esperes úr már a mult heti számba egy nyilatkozatot küldött be hozzánk. A mult héten azért nem közöltük, mert tiltotta a kegyelet, a nt. esperes urat ért szonorú csapást ezen odiosus ügygyel egy lapon közzétenni. Némi kihagyásokkal most közöljük azért a választ, elhagyván belőle egyes részleteket, hogy az ügyet, melyet e rövid válaszzal mindenestre berkesztünk e lap hasábjain, személyeskedő vitává ne hagyjuk végképen elfajulni. Legyen a megtámadotté az utolsó szó. A válasz lényege ez: Lelkem frissen vérző sebe alatt összetörve,

nom vagyok alkalmas arra, hogy a tiszteletes úrnak maró gúnnyal írt támadására tüzetesen feleljek, — de talán szükség sincs reá, hiszen a ki azon „Nyilatkozat“-ot elolvassa, önkénytelenül felteszi magának a kérdést: vajjon minő indulat vezethette ily térre a krisztusi szeretet tanának emeképviselőjét? s ki feltette e kérdést, a consequentiát azonnal eltalálja. Annyit azonban mégis meg kell jegyezni, hogy a tiszteletes lelkész úr nem mindig tartotta az én eljárásomat incorrectnek, s nem különösen akkor, a midőn családja iránti legnemesebb indulattól vezéreltetve, érdekei terhes szekerét igyekeztem előbb tolni! — s mert most egy másik érdekének előmozdítására semmit nem tehettem, méltatlan gyanúsításának égető szikráit önfelédten szórja reám. Fatális anyakönyvi históriákat is emleget a tiszteletes úr jóakarata, . . . de ne vegye rossz néven, ha kinyilatkoztatom, hogy vannak még ennél fatálisabb históriák is, melyeket félig sem lehetne megnevezni. A szenvedélyes ember ritkán tud igazságos lenni, s még a magát nagynak képzelő embert is kicsinynyé, parányivá törpíti! — Ezek után engedje kijelentem, hogy elfordulok minden gyanúsításától s vele a nyilvánosság terén többé szót váltani nem fogok. Nagy-Palád, 1890. szept. 2. Bencsik István, esperes.

Iskolai értesítők. 16. *A máramaros-szigeti helvét. hitv. lyceum értesítője.* Kiadta Szilágyi István közgazgató. Az évkönyv elején az igazgató által mondott egy emlékbeszéd áll „Sztójka László emlékezete“ czímmel. Majd ugyan ő tőle a lyceum zárünnepélyén tartott ézváróbeszéd s ez után Vékony Antal tanártól a folyó évi márcz. 21-én elhunyt Sáfrán Péter fölötti emlékbeszéd. A jogakadémián 11 tanerő működik, a középtanodában pedig 11 rendes és 7 mellék- és segédtanár s tanító. A joghallgatók létszáma a téli félév végén 58, a nyári félév végén 60 volt; első alapvizsgálatra 22, másodikra 18, államtudományi államvizsgára 7, jogtudományi államvizsgára 11, összesen 58 ifjú jelentkezett, kik közül 1 felfüggesztetett, 2 pedig visszavetett. A mi a gymnasiumi tanulók létszámát illeti, a 8 osztályba felvételre 435 ifjú, kik közül 399 tett év végén vizsgálatot. E 399 növendék közül nyilvános tanuló volt 321, magántanuló 78, továbbá róm. kath. volt közülkök 145, gör. kath. 61, gör. kel. 3, ev. ref. 123, ág. hitv. 12, izr. 55. Az érettségi vizsgálat eredményéről mindjárt annak megtartása után referáltunk már s így itt ismétlésben nem bocsátkozunk. A könyvtári állomány 16,122 darab, az évi gyarapodás 122 kötet és 16 füzet. A tápintézetben 16 ifjú nyert ellátást. — 17. *A karczagi négy osztályú ev. ref. gymnasium értesítője.* Összeállította S. Szabó József h. igazgató. Az évkönyv elején Incze Béla tanár „A római curiák szervezete“ című tanulmánya áll, mely után a tanév történetének előadása következik. Tanított az intézetben összesen 10 tanár, kiknek az utolsó tanévi irodalmi működése részletesen föl van jegyezve, követendő például a többi tanintézetek értesítőit összeállító igazgatók részére is. Nyilvános tanuló volt a 4 osztályban 74, magántanuló 10, a tanév végén maradt 81 tanuló. Ev. ref. növendék volt 48, róm. kath. 3, izr. 32. A gymnasiumi könyvtár könyveinek száma 1330 kötet, az ifjúsági könyvtárban volt 131 kötet.

Laptulajdonos és felelős szerkesztő: Csiky Lajos.

HIRDETÉSEK.

Pályázati hirdetés

a szatmári ev. ref. egyházmegyébe kebeleztet *atyai* egyház elemi iskolatanítói állomására, melynek fizetése:

Tisztességes lakáson kívül mintegy 9 köből tiszta rostált búza.

16 hold részben szántó, részben kaszáló föld, melyből 10 vékást őszi, 10 vékást tavaszi termés alá az egyház megmunkál.

6 öl kemény tűzifa beszállítva.

100 frt erdőföld-alapnak 8 %-os kamata.

6 darab marha-legeltetési jog.

Mintegy 6 frt temetés-díj.

Tandíj mintegy 40 tanköteles gyermektől fejenként 1 forint, 1 véka zab és egy csirke.

Az egész pénzérték lakáson kívül 280 forint.

Ezért a tanító köteles a helyi 4 osztályú elemi vegyes iskolát tanítani, templomban és temetéseknél énekelni.

A pályázat véghatárnapja folyó év október 1. A hivatalba lépés ideje folyó év november 1.

A pályázók bizonyítványai nt. Kiss Áron esperes úrhoz Porcsalmára küldendők.

Debreczen, 1890. szept. 8.

Révész Bálint,
püspök.

Pályázat

a h.-bőszörményi ev. ref. VI osztályú gymnasiumban az üresedésbe jövő, lehetőleg a jövő hóban, de legkésőbbben a most kezdődő tanév első harmadának végeztével elfoglalandó tanári állomásra, melyhez a mennyiség- és rajzoló mértan tanítása van kötve.

Javadalom 800 frt és 100 frt lakbér.

A megválasztott tanár ha oklevéllel bír, egy évi sikeres próbaidő, — ha pedig oklevele nincs, a törvényben meghatározott határidő alatt megszerzendő oklevél bemutatása után fog állandósíttatni, s a tiszántúli ref. középisk. tanári nyug- és gyámintézet jogosult s kötelezett tagja leend.

Kellőleg felszerelt pályázati kérvények f. évi október 5-ik napjáig küldendők alólírotthoz.

H.-Bőszörmény, 1890. szept. 8.

Somossy Béla,
főgondnok.

1—2